

Sverige under pandemin

Vol. 1 Smittspridning och smittskydd

Vol. 2 Sjukvård och folkhälsa

Coronakommissionens andra delbetänkande
(SOU 2021:89)

29 oktober 2021

Coronakommissionen 2020:09

Ordförande: Mats Melin

Kommissionens ledamöter:

- Shirin Ahlbäck Öberg
- Ann Enander
- Vesna Jovic
- Camilla Lif
- Torsten Persson
- Göran Stiernstedt
- Mats Thorslund

Sekretariatet: Huvudsekreterare Joakim Sonnegård samt åtta sekreterare och en assistent

Kommissionens arbete och begränsningar

- Tre expertgrupper, elva underlagsrapporter och forskningssamarbeten
- Pandemin pågår fortfarande
- Mycket återstår att granska

Kommissionens övergripande bedömning

- Sveriges hantering har präglats av senfärdighet
- Det svenska vägvalet – i mars 2020 – betonade frivillighet och personligt ansvar, snarare än mer ingripande åtgärder
- Pandemiberedskapen var undermålig
- Smittskyddslagstiftningen var och är otillräcklig

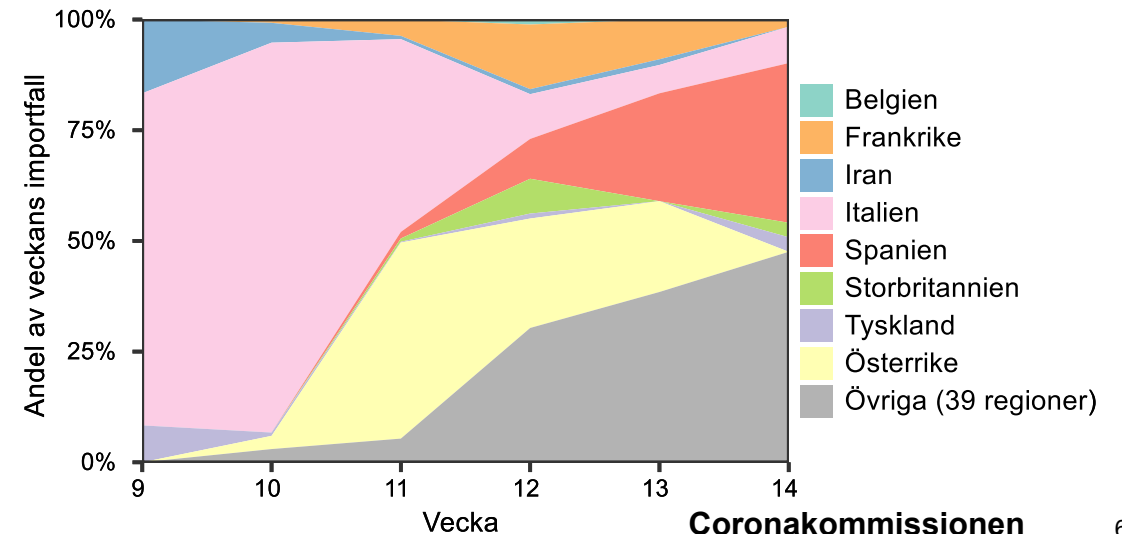
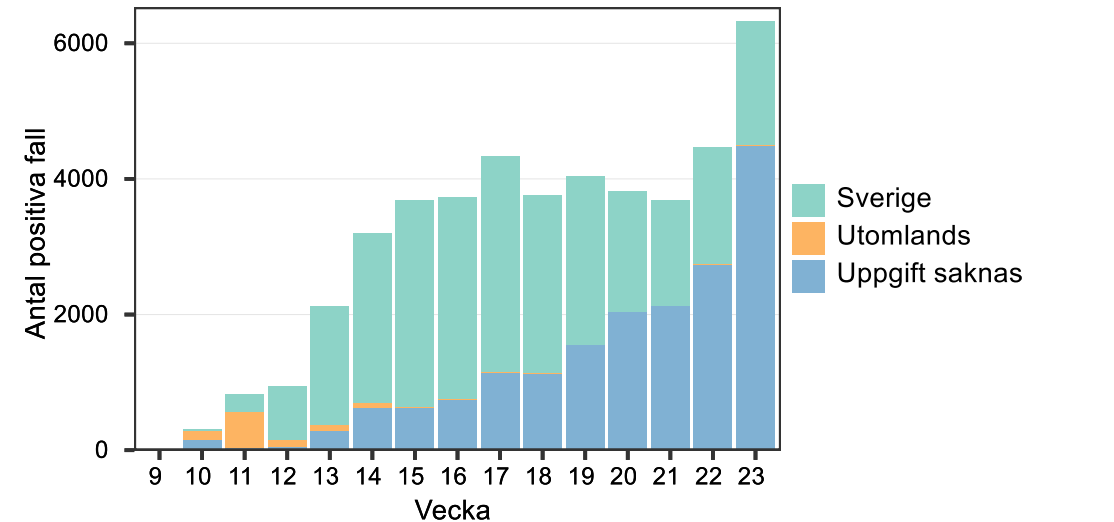
Kommissionens övergripande bedömning, (forts)

- Smittskyddet är och var decentraliserat och fragmenterat
- Hälsa- och sjukvården har med kort varsel ställt om och klarat av vården av sjuka i covid-19
- Sjukvårdens omställning har skett till priset av:
 - en extrem belastning för de anställda
 - inställd och uppskjuten vård

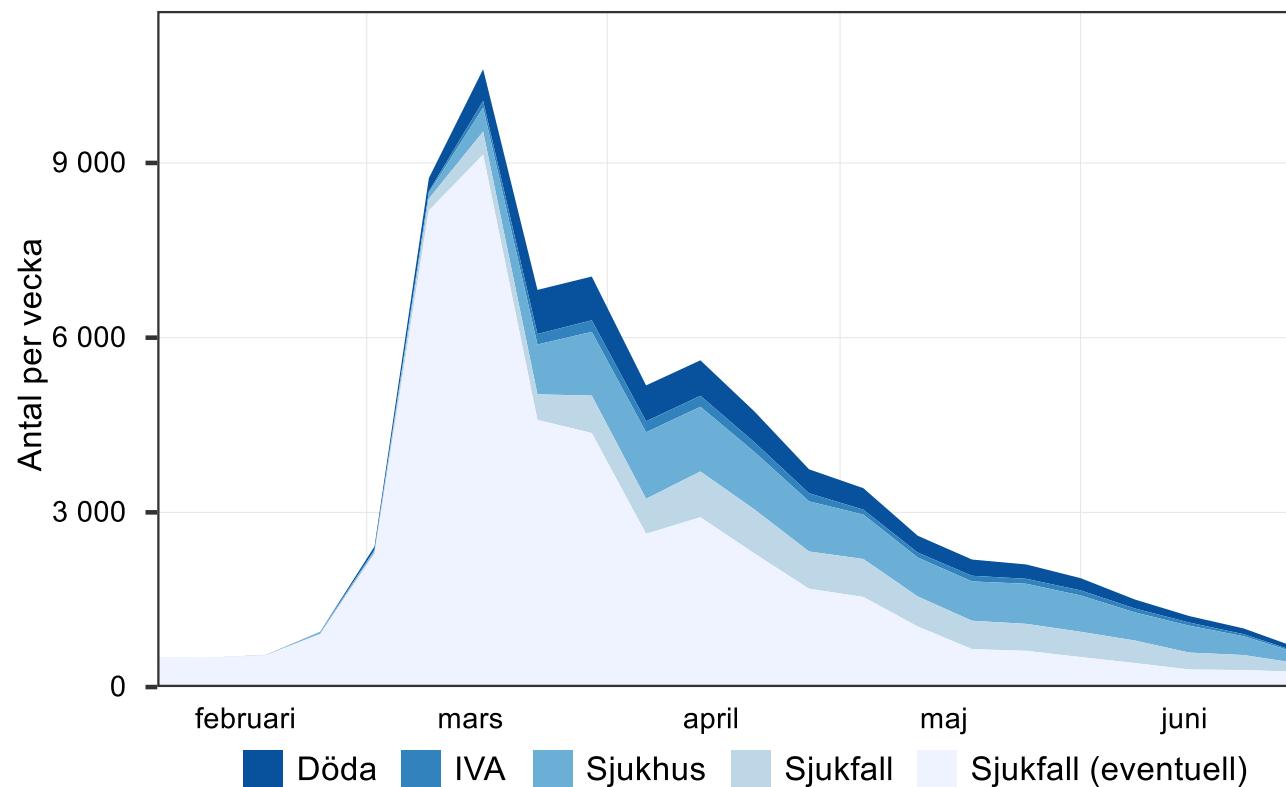
Viruset spridning i Sverige

- Troligen ingen smittspridning i Sverige innan vecka 9
- Smittan spred sig till Sverige från norra Italien och österrikiska alperna via vinterlovsresenärer
- Efter den initiala importen skedde nästan all spridning inom landet

Viruset spridning i Sverige (forts)

- De virusvarianter som förekom på särskilda boenden under våren 2020 var desamma som de varianter sportlovsresenärer tog hem från Italien och Österrike
- Den inhemska smittspridningen under de första veckorna av mars 2020 var mer dramatisk än vad som då framgick

Särskilt drabbade grupper

- Grupper som drabbats hårdare av pandemin:
 - Män, låginkomsttagare, lågutbildade, ensamstående, trångbodda, boende i utsatta områden
- Särskilt allvarligt drabbades utrikes födda och äldre på särskilt boende
- Hög dödsrisk för äldre på särskilt boende även under andra vågen
- Högre dödsrisk på stora boenden och de med hög personalomsättning, ingen skillnad mellan offentliga och privata

Sveriges hantering av pandemin

- Frivilliga, mindre ingripande och sena åtgärder

- I mars 2020 blev det svenska vägvalet tydligt
- Icke-medicinska smittskyddsåtgärder tog främst formen av allmänna råd och rekommendationer
- De insatta åtgärderna i det initiala skedet var sena
- Regeringens initiativ till ny lagstiftning som innehöll skarpare åtgärder var för långsamma

Sveriges hantering av pandemin

- provtagning och smittspårning

- Det gick alldeles för långsamt att bygga upp en tillräckligt stor provtagningskapacitet
- Folkhälsomyndighetens tidiga riktlinjer för provtagning var mer inriktade på prioriteringar än en snabb uppbyggnad av provtagningskapaciteten
- Det är oacceptabelt att oklarheter kring ansvar och pengar bidrog till att en storskalig provtagning inte var på plats förrän den första vågen var över
- Det tog alltför lång tid innan någon mera omfattande smittspårning kom till stånd

Sveriges hantering av pandemin

- skyddsutrustning

- Februari 2020 - en förlorad månad
- Regeringen borde inte ha gett Socialstyrelsen uppdraget
- Socialstyrelsen förmådde inte att ta tillvara näringslivets alla bidrag
- Den nationella beredskapen att hålla lager och köpa in nödvändiga produkter måste bli mycket bättre
- Arbetsmiljöverket och Folkhälsomyndigheten brast i öppenhet och samordning när det gäller riktlinjerna om skyddsutrustning

Sveriges hantering av pandemin

- hälso- och sjukvårdens förmåga

- Hälso- och sjukvården har kunnat ställa om och hantera coronavirusets utbrott, trots kapacitetsbrister
- Omställningen har skett till priset av en extremt hårt ansträngd personal
- Regioner och kommuner behöver ha IT-lösningar för att snabbt kunna kommunicera med varandra
- Genom lag eller avtal ska privata vårdgivare ge den offentliga vården stöd vid nationella kriser

Sveriges hantering av pandemin

- hälso- och sjukvårdens förmåga (forts)

- Patienter har avstått från att söka vård för att undvika att bli smittade, smitta andra eller belasta vården
- Vården av covid-patienter har trängt undan annan vård
- Prioriteringar inom vården har överlag präglats av pragmatism och rimliga överväganden
- Det går ännu inte att bedöma de långsiktiga hälsoeffekterna av den inställda och uppskjutna vården

Sveriges hantering av pandemin

- indirekta konsekvenser

- Psykisk ohälsa har ökat bland personer med funktionsnedsättning och äldre
- Antalet inrapporterade ej verkställda beslut ökade markant (hemtjänst, inflyttningar till Säbo samt olika dagverksamheter)
- Civilsamhället är och har varit en viktig resurs
- Det kommer att ta lång tid innan man kan se hela vidden av pandemins effekter för olika grupper

Sveriges hantering av pandemin

- indirekta konsekvenser (forts)

- Tillgången till utbildning under pandemin har generellt varit god inom samtliga skolformer
- Omställningen till distansundervisning har medfört svårigheter, särskilt inom yrkesinriktade utbildningar
- Det finns indikationer på att stress och oro har ökat hos många elever, särskilt hos gymnasieelever
- Elevers och studenters dokumenterade resultat är i stort sett oförändrade

Brister bakom den svenska pandemi-hanteringen

- Beredskapen för att hantera en pandemi har varit undermålig
- Nuvarande och tidigare regeringar borde ha åtgärdat sedan länge påtalade brister i pandemiberedskapen
- Folkhälsomyndigheten eller annan myndighet bör få i uppdrag att följa upp och stödja andra aktörers pandemiberedskap
- Smittskyddslagstiftningen är otillräcklig
- Smittskyddsläkarnas ställning är otydlig

Brister bakom den svenska pandemi-hanteringen (forts)

- Ansvaret för det svenska smittskyddet är fördelat på många i ett decentraliserat och fragmenterat system
- En betydande del av ansvaret för den faktiska pandemibekämpningen har fått vila på SKR

Coronakommissionens fortsatta arbete

- Betänkandet och underlagsrapporter finns att läsa på Coronakommissionens webbplats:
<https://coronakommissionen.com>
- Kommissionens uppdrag kommer att slutredovisas den 25 februari 2022